

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Ankara Üniversitesi Hukuk
Fakültesi

Cebeci semtinde büyük bir alanı kaplayan görkemli bir yapı içinde varlığını sürdürmekte olan Ankara Hukuk Fakültesi, Hukuk Devrimi'nin en somut simgesidir. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi'ne kadar dört ayrı hukuk uygulanmış olup hukuk birliği sağlanamamıştır. Hukuk birliğinin bulunmadığı bir ülkede siyasal sürekliliğin sağlanması da mümkün değildir. İyi niyetli çabalara rağmen Tanzimat Dönemi'nde de hukuk birliği sağlanamadığı gibi, önceki dönemden daha da dağınık bir yapı ortaya çıkmıştır. Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nde tam beş çeşit yargı sisteminin mevcudiyeti göze çarpmaktadır. Bunlar, İslam Hukuku'nu uygulayan Kadı Mahkemeleri; Batı'dan alınan hukuku uygulayan Nizamiye Mahkemeleri; salt ticaret işleriyle uğraşan mahkemeler; eskiden beri süregeldiği biçimde çalışan azınlık cemaatlerin mahkemeleri ve konsolosluk mahkemeleridir. Bu karmaşık yapı Osmanlı Devleti sona erene kadar devam etmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti parçalanmış, ulusal kurtuluşun sağlanması mecburiyeti ortaya çıkmıştır. Ancak ulusal kurtuluşu, eylemsel olarak tarihe karışmış olan Osmanlı Devleti'nin başarması imkânsızdır. Öyle ise yeni bir devlet kurulacaktır. Ulus egemenliğine dayalı yepyeni bir devlet! İşte Türk Devrimi, 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla başlamıştır. İlk önce *devlet* ögesi değiştirilmiş ve Türk Tarihinde ilk kez doğrudan doğruya ulus egemenliğine dayalı, yepyeni bir devlet kurulmuştur. Ardından devrimin diğer evrelerinin birbiri ardına gerçekleştirilmesi yoluna gidilmiş, *Devlet; ilk* planda kendi özünü ters düşen ve toplumda adalet ihtiyacını gidermekten uzak, diğer devrim adımlarını engelleyen eski hukuku kaldırıp, yerine yenisini koymak zorunluluğunu hissetmiştir. Cumhuriyet'in ilanı, Halifeliğin Kaldırılması yeni devletin hukuk yaşamında akılcı ve uygar bir tutum içinde bulunacağını ilk önemli göstergeleridir. Bundan sonra çıkarılacak olan yeni yasalarla; artık, çağın dışında kalan, toplumun ihtiyaçlarını karşılayamayan eski hukuk kaldırılacak, yerine modern hukuk kurumları konulacaktır. Modern hukuk kurumları; Türk toplumunun ilerlemesi; başka bir deyişle, diğer gerekli kültür öğelerinin yenilenmesi, çağdaşlaşması için en önemli temeli oluşturacaktır. Türk Devrimi'nin fikrî altyapısını kuran ve yürütücüsü olan Mustafa Kemal Atatürk, bu konudaki düşüncelerini 1 Mart 1338'de (1922) TBMM'nin üçüncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmasında ifade etmiştir. Daha kesin zafer kazanılmadan, *cumhuriyet* düşüncesi henüz pek çok zihinde yer almamışken yapılan bu konuşma, Atatürk'ün hukuk devrimi konusunda ne kadar kararlı olduğunu göstermektedir. Büyük önder aynı konuşmasında, memlekette bir hukuk fakültesi açılmasına ihtiyaç duyulduğunu söylemekte ve bu yüce kuruluş için, 1922 yılı bütçesine gerekli paranın koyulduğunu müjdelemektedir. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa; 1 Mart 1340 (1924) tarihinde, Halifeliğin Kaldırılması'ndan iki gün önce, TBMM'nin ikinci dönem birinci çalışma yılını açarken yaptığı konuşmasında da şu önemli cümleleri sarf etmekte ve "...*Hukuk-i medeniyede, hukuk-i ailede takip edeceğimiz yol, ancak medeniyet yolu olacaktır. Hukukta idare-i maslâhat ve hurâfelere merbudiyet*

(bağlılık) milletleri uyanmaktan meneden en ağır bir kâbustur. Türk Milleti üzerinde kâbus bulunduramaz" demektedir. Hukukun bir kültür devrimi için önemini, bundan daha veciz bir biçimde ifade etmek mümkün değildir. Mustafa Kemal bu sözleriyle artık hukuk devrimine geçilmek üzere olunduğuna işaret etmektedir. Mustafa Kemal, hukuk devrimini hazırlama görevini büyük yurtsever, yüreği ve kafası ülkü dolu olan Mahmut Esat (Bozkurt) Bey'e vermiştir. Bir yandan memleketin yapısına en uygun Batı medeni kanunları incelenirken, bir yandan da bu yeni konulacak yasaları öğrenecek, öğretecek ve uygulayacak kadroların yetiştirilmesi hazırlıklarına başlanmıştır. İstanbul'daki Darülfünuna bağlı olan Hukuk Medresesinde değerli hocalar bulunmakla birlikte, bunların çoğu yeni hukuk esaslarını derhâl ve yeterince kavrayabilecek durumda değildirler. Ayrıca başta basın olmak üzere, İstanbul'un aydın çevrelerinde yeni açılan dönem hakkında bazı değerlendirmeler yapılmaya başlanmıştır. İstanbul'daki ünlü müderrislerin yeni duruma uyum sağlayabilmeleri için zamana ihtiyaç vardır. Ankara'da devrim hükûmetinin merkezinde, tamamen yeni hukuk ilkelerine göre araştırma ve öğretim yapabilecek bir kuruluşa ihtiyaç duyulmaktadır. TBMM'de oldukça çetin geçen görüşmelerden sonra, 23 Şubat 1925'te Ankara'da, Adliye Vekâleti'ne bağlı bir yüksek hukuk okulunun açılması kararlaştırılmıştır. Başka hiç bir yükseköğretim kurumunun açılması hakkında mecliste böylesine ayrıntılı ve son derece yüksek düzeyde görüşmeler yapılmamıştır. Bu da Hukuk Devrimi'nin Meclis tarafından benimsendiğinin en güzel kanıtıdır. Bu karar üzerine Adliye Vekili Mahmut Esat Bey, değerli bilim adamı, devletler hukukçusu Cemil Bey'i (Bilsel) İstanbul'dan çağırarak, kurulacak okulun başına geçirmiştir. Hemen Ankara'da bulunan genç, değerli, milliyetçi, hepsi Avrupa'da okumuş hukukçulardan oluşan bir öğretim kadrosu oluşturulmuştur. Bu kadronun üyeleri; 15 Eylül 1925 tarihinde yaptıkları toplantıda, uzun tartışmalardan sonra, akademik öğretim programını belirlemişlerdir. Bu arada okulun yönetim biçimi üzerinde de karar verilmiştir. Toplantı sonunda Mustafa Kemal, Profesörler Kurulu Onursal Başkanlığına; Başbakan İsmet Paşa da o güne kadar İstanbul Hukuk Fakültesi'nde hiç okutulmayan yepyeni bir dersin, *Türk Hukuk Tarihi*'nin Onursal Profesörlüğüne seçilmişlerdir. Mustafa Kemal ve İsmet Paşa bu kararları zevk ve kıvançla karşılamış ve teşekkür mektuplarını göndermişlerdir. Tüm hazırlıklar tamamlandıktan sonra Ankara Hukuk Fakültesi, 5 Kasım 1925 günü ilk Meclis binasında Atatürk'ün önemli bir nutku ile açılmıştır. Mustafa Kemal açılış nutkunda eski hukuk sistemini bilimsel şekilde eleştirmiş ve yeni hukukumuzun ilkelerini ortaya koymuştur. Atatürk bu önemli nutkunu, *Cumhuriyetin müeyyidesi olacak bu büyük müessesenin küşadında (açılışında) hissettiğim saadeti, hiçbir teşebbüste duymadım* sözleriyle bitirmiş ve bu sözlerle, Ankara Hukuk Fakültesini kendisinin ayrılmaz bir parçası yaptığını göstermiştir. Mustafa Kemal'in nutkundan sonra ilk dersi Medeni Hukuk Profesörü Veli (Saltık) Bey vermiş ve o günkü adıyla Ankara Adliye Hukuk Mektebi öğretime başlamıştır. Ankara Hukuk Fakültesi'nin açılışından bir yıl kadar sonra başta Medeni Kanun olmak üzere belli başlı devrim yasaları kabul edilmiş; bunların açıklama, yorum ve uygulama biçimleri ilk kez bu fakültede devrimin amaçlarına uygun olarak, bilimsel yöntemlerle öğretilmiştir. Ankara Adliye Hukuk Mektebinin adı, 1927 yılında *Hukuk Fakültesi* olarak değiştirilmiştir. 1941 yılına kadar Adalet Bakanlığına bağlı olarak hizmet veren fakülte, o tarihten sonra Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. Bu süreçte hem Adalet hem de Millî Eğitim Bakanları fakülteye en ufak bir müdahalede bulunmamışlar, kurulduğu günden itibaren tam bir bilimsel özerklik içinde faaliyet gösteren fakülte, kısa zamanda özgür bir biçimde gelişip, büyümüş ve 1946 yılında kurulan Ankara Üniversitesinin özerk bir ünitesi olmuştur. Ankara Hukuk Fakültesi; gerek Cumhuriyetimizin ilk yükseköğretim kurumu olma niteliğini taşıması gerekse Atatürk ile İsmet Paşa'nın gösterdikleri yakın ilgi sayesinde kısa sürede, akademik yaşamın geliştiği önemli bir merkez hâline gelmiştir. Daha Ankara Üniversitesi kurulmadan önce, Ankara Hukuk Fakültesi hem pek çok değerli eleman yetiştirmiş hem de kendi öğretim üyesini çıkaracak duruma gelmiştir. Ankara Hukuk Fakültesi 1979 yılında *Adalet Yüksek Okulunu* açarak, iki yıllık ön lisans eğitimi ile Türk Adalet Örgütünün en büyük eksiği olan ara personel yetiştirmenin de öncülüğünü yapmıştır. Demokratikleşme sürecinin

başlamasıyla birlikte, Türk üniversitelerinin yaşadıkları sorunlardan, Ankara Hukuk Fakültesi de etkilenmiştir. Ancak bu bunalımlara rağmen fakülte gerek 1970’li yılların sonlarına kadar sahip olduğu dünya standartlarındaki kütüphanesiyle gerekse düzenli bir biçimde yayınladığı dergisi, her yıl bilim âleminin hizmetine sunduğu yayınlarıyla bilimsel onurunu korumayı daima başarmış, Türk Hukuk Dünyası’nın en saygın bilim kurumları arasındaki yerini almıştır.

Ahmet MUMCU

KAYNAKÇA

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938), Cilt I-III, Ankara 1981.

BELGESAY, Mustafa Reşit, **Tanzimat ve Adliye Teşkilatı**, İstanbul 1940.

BİLGİŞİN, Şevket Memedali, “İnkılâpçı Mahmut Esat Bozkurt ve Türk Hukukunda İnkılâp”, **Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi**, I/3, Ankara 1944.

BİLSEL, M. Cemil, **Ankara Hukuk Fakültesi’nin Kuruluşu**, Ankara 1933.

ÇAYCI, Abdurrahman, **Atatürk Bilim ve Üniversite**, Ankara 1988.

GÖKNİL, Mahzar Nedim, “Mahmut Esat Bozkurt”, **Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi**, I/3, Ankara 1944.

İsmet Paşa’nın Siyasî ve İctimaî Nutukları 1920-1933, Der. M. Rıza, Ankara 1933.

KANTAR, Baha, “Ankara Hukuk Fakültesinin Geçmiş 25 Yılı (1925-1950)”, **Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi**, VII/3-4, Ankara 1950.

MUMCU, Ahmet, **Ankara Adliye Hukuk Mektebi’nden Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne (1925-1975)**, Ankara 1977.

OĞUZOĞLU, Hüseyin Cahit, “Ankara Hukuk Fakültesinin Kuruluşu ve İlk Yılları”, **Ankara Hukuk Fakültesi 40. Yıl Armağanı**, Ankara 1966.

SEVİG, Vasfi Raşid, **Üniversite ve Hukuk Fakültesi**, Ankara 1951.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ankara-universitesi-hukuk-fakultesi/?pdf=3844> adresinden erişilmiştir